

บทสรุปผู้บริหาร

การศึกษาวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจสินค้าเกษตรจังหวัดสระบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สินค้าทางเลือกในการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เป็นพืชอื่นหรือกิจกรรมการเกษตรอื่นที่ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า โดยศึกษาต้นทุนผลตอบแทน อุปสงค์ (Demand) อุปทาน (Supply) ของสินค้าเกษตรที่สำคัญซึ่งมีมูลค่าเป็น 4 ลำดับแรกของจังหวัด (Top 4) ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โคนม และไก่เนื้อ และสินค้าเกษตรอื่นที่เหมาะสมกับพื้นที่ ผลการศึกษา ดังนี้

สินค้าเกษตรที่สำคัญที่มีมูลค่าเป็น 4 ลำดับแรกของจังหวัด (Top 4)

(1) **ข้าวนาปี** มีพื้นที่ปลูกข้าวตามแผนที่ Agri Map รวม 544,776 ไร่ เป็นพื้นที่ความเหมาะสมของดิน (S1+S2) รวม 517,872 ไร่ พื้นที่ไม่เหมาะสม (S3+N) รวม 26,904 ไร่ พื้นที่เหมาะสมมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยไร่ละ 4,105.45 บาท ผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยไร่ละ 1,152.32 บาท พื้นที่ไม่เหมาะสมมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยไร่ละ 3,931.20 บาท ผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยไร่ละ 777.60 บาท ปี 2559/60 รวมข้าวเปลือกในจังหวัดและนำเข้าเท่ากับ 270,567 ตัน ความต้องการ (Demand) รวม 358,355 ตัน มีผลผลิตส่วนขาดเท่ากับ (87,788) ตัน เนื่องจากผลผลิตข้าวเปลือกไม่เพียงพอต่อปริมาณความต้องการของโรงสี

(2) **ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์** มีพื้นที่ปลูกตามแผนที่ Agri Map รวม 174,192 ไร่ เป็นพื้นที่ความเหมาะสมของดิน (S1+S2) รวม 145,661 ไร่ พื้นที่ไม่เหมาะสม (S3+N) รวม 28,531 ไร่ พื้นที่เหมาะสมมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยไร่ละ 4,558.79 บาท ผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยไร่ละ 1,340.77 บาท พื้นที่ไม่เหมาะสมมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยไร่ละ 4,455.67 บาท ผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยไร่ละ 1,115.73 บาท ปี 2559/60 ผลผลิตรวมข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดและนำเข้าเท่ากับ 371,706 ตัน ความต้องการ (Demand) ประมาณ 525,213 ตัน มีผลผลิตส่วนขาดเท่ากับ (153,507) ตัน เนื่องจากภายในจังหวัดมีโรงงานผลิตอาหารสัตว์ขนาดใหญ่ตั้งอยู่หลายโรงงานจึงมีความต้องการในปริมาณที่มากและต่อเนื่อง

(3) **น้ำนมดิบ** ต้นทุนการผลิต เฉลี่ยต่อ 1 กิโลกรัม เท่ากับ 14.34 บาท ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ กิโลกรัมละ 3.47 บาท ผลผลิต ปี 2560 รวมน้ำนมดิบในจังหวัดและนำเข้าเท่ากับ 354,714 ตัน ไม่มีผลผลิตส่วนเกินหรือส่วนขาด เนื่องจากน้ำนมดิบทั้งหมดจะต้องนำเข้าโรงงานแปรรูปเพราะเป็นสินค้าที่มีอายุการเก็บรักษาสั้นและเน่าเสียง่าย

(4) **ไก่เนื้อ** ต้นทุนการผลิต เฉลี่ยตัวละ 63.32 บาท ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 12.69 บาทต่อตัว ผลผลิต ปี 2560 รวมผลผลิตไก่เนื้อในจังหวัดและนำเข้าเท่ากับ 265.69 ล้านตัว เนื่องจากการผลิตไก่เนื้อเกือบทั้งหมด ผลิตโดยผู้ประกอบการขนาดใหญ่ที่มีการวางแผนการผลิต ทำให้มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ จึงไม่มีผลผลิตส่วนเกินหรือส่วนขาด

ทางเลือกในการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวที่ไม่เหมาะสม

1. ปลูกข้าวในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (S3 , N) ให้ผลตอบแทนสุทธิ 777.60 บาทต่อไร่
2. ตามแผนที่ Agri Map พื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (S3 , N) ของข้าวรวม 26,904 ไร่ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมของพืชไร่ ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รวม 12,315 ไร่ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมของอ้อยโรงงานรวม 10,272 ไร่ และเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมของมันสำปะหลังรวม 8,646 ไร่

3. พืชทางเลือก ตามแผนที่ Agri Map พบว่า

- ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่ที่เหมาะสม ให้ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ 1,340.77 บาท โรงงานผลิตอาหารสัตว์ยังมีความต้องการอย่างต่อเนื่อง
- อ้อยโรงงาน ให้ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ 2,360.96 บาท ผลผลิตที่เข้าโรงงานยังไม่เพียงพอกับกำลังการผลิต
- มันสำปะหลัง ให้ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ติดลบ 455.52 บาท ผลผลิตที่ผลิตได้ในจังหวัดผู้ประกอบการลานมันสามารถรองรับผลผลิตได้ทั้งหมด

ทั้งนี้ ในปี 2559/60 ราคาอ้อยเบื้องต้นอยู่ในเกณฑ์สูง แต่มันสำปะหลังราคาตกต่ำ

ส่วนในปี 2560/61 อ้อยโรงงาน ราคาตกลงตามราคาน้ำตาลในตลาดโลกปรับตัวลดลง และมันสำปะหลังราคาปรับเพิ่มขึ้น จากผลผลิตลดลงไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ประกอบการ ส่วนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ราคาอยู่ในเกณฑ์ดี จากนโยบายภาครัฐมีโครงการส่งเสริมสนับสนุนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังฤดูการทำนาในพื้นที่ชลประทานหรือมีแหล่งน้ำ และด้านอุตสาหกรรมอาหารสัตว์มีความต้องการอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เกษตรกรจะปรับเปลี่ยนการปลูกพืชไร่ไปตามราคาตลาดที่เห็นว่าขายได้ราคาสูงและมีตลาดรองรับ

4. กิจกรรมทางเลือกอื่น

4.1 ส่งเสริมการปลูกพืชอาหารสัตว์เพื่อใช้เลี้ยงปศุสัตว์ในฟาร์มตนเองให้เพียงพอต่อความต้องการตลอดปี และปลูกเพื่อจำหน่าย พืชอาหารสัตว์ยังเป็นที่ต้องการของกลุ่มผู้เลี้ยงปศุสัตว์และผู้ประกอบการผลิตอาหารสัตว์ ยังสามารถขยายตลาดได้ทั้งในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่

- หญ้าเนเปียร์ ให้ผลตอบแทนสุทธิ เฉลี่ย 31,228 บาทต่อไร่

- ต้นข้าวโพดสดพร้อมฝัก ให้ผลตอบแทนสุทธิ เฉลี่ย 4,763.81 บาทต่อไร่ต่อรอบ สามารถปลูกได้ถึง 3 รอบต่อปี (กรณีมีแหล่งน้ำ) เท่ากับได้ผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 14,291.43 บาทต่อไร่ต่อปี หากเกษตรกรมีการรวมกลุ่มจำหน่ายในรูปข้าวโพดหมัก จะช่วยเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ได้ดียิ่งขึ้น

4.2 กิจกรรมเสริม แต่สามารถสร้างรายได้ที่ดีให้กับเกษตรกร เช่น

- ปลูกพืชสมุนไพร/เครื่องเทศ เป็นพืชใช้น้ำน้อย ไม่ต้องใช้สารเคมีและไม่ต้องดูแลมาก ตลาดมีแนวโน้มความต้องการเพิ่มมากขึ้น เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมสมุนไพร โรงพยาบาลแพทย์แผนไทย และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ อาทิ ปลูกขมิ้นชันแซมในสวนกล้วยน้ำว้า 1 ไร่ ให้ผลตอบแทนสุทธิ 49,844.90 บาท กล้วยน้ำว้าให้ผลตอบแทนสุทธิ 7,064.35 บาท และกระชายให้ผลตอบแทนสุทธิ 88,100 บาทต่อไร่

- ปลูกกล้วยหอม ให้ผลตอบแทนการผลิตสุทธิ หรือกำไร 19,704.58 บาทต่อไร่

- ฝักหวานป่า ให้ผลตอบแทนการผลิตสุทธิ หรือกำไร 84,279.78 บาทต่อไร่

- เลี้ยงไก่พื้นเมือง ให้ผลตอบแทนการผลิตสุทธิ หรือกำไร 54.31 บาทต่อตัว

4.3 ปรับเปลี่ยนพื้นที่บางส่วนทำการเกษตรแบบผสมผสาน (ต้องมีแหล่งน้ำในไร่นา) ลดความเสี่ยงจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพื่อให้มีรายได้อย่างสม่ำเสมอ โดยผลิตข้าวเพื่อการบริโภค สับเปลี่ยนหมุนเวียนการปลูกพืชอายุสั้น เช่น ผักสวนครัว สมุนไพร/เครื่องเทศ ไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผลไม้ยืนต้น การเลี้ยงสัตว์ และเลี้ยงปลา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. การปรับเปลี่ยนพื้นที่การผลิต ภาครัฐควรมีการบูรณาการทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทำกิจกรรมทางเลือกที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ ต้องคำนึงถึงตลาดรองรับสินค้าที่จะปรับเปลี่ยนและมีการวางแผนการตลาดการผลิตเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาสินค้าล้นตลาด รวมถึงแผนการรองรับความเสี่ยงด้านราคาสินค้าตกต่ำที่อาจเกิดขึ้น มีมาตรการจูงใจ เช่น สนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นบางส่วน แหล่งเงินทุน/สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ สร้างโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต อันเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระยะยาว เช่น สร้าง/พัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติ/แหล่งเก็บน้ำในไร่นา เพื่อกักน้ำไว้ใช้ด้านการเกษตร สนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี/นวัตกรรมที่เหมาะสม โดยผ่านศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ส่งเสริมการรวมกลุ่มสร้างความเข้มแข็ง ด้วยระบบการทำเกษตรแบบแปลงใหญ่ ทั้งนี้ต้องสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือและความสมัครใจของเกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดแผนงาน/โครงการที่ต่อเนื่องทุกปี เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย พร้อมทั้งมีการติดตามประเมินผลโครงการเป็นระยะ เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรม

2. ส่วนพื้นที่ที่มีความเหมาะสม มุ่งเน้นให้เกษตรกรเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ ลดต้นทุนการผลิต ยกกระดับคุณภาพสินค้าสู่มาตรฐาน ด้วยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิต การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งของเกษตรกรเพื่อเพิ่มอำนาจในการซื้อ-ขาย

3. กรณีเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์ ควรรวบรวมจัดทำฐานข้อมูลให้เป็นระบบ เพื่อใช้ขับเคลื่อนด้านการพัฒนาการผลิตการตลาดและการต่อยอดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และเน้นการประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่าง ๆ เพื่อสร้างการรับรู้สินค้าอินทรีย์ แหล่งผลิต จุดจำหน่าย เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ต่อไป

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการตรวจสอบพื้นที่และปรับปรุงฐานข้อมูลแผนที่ความเหมาะสมให้เป็นปัจจุบัน